

2. února 2008

Vzal bych na sebe zápornou, *pravou* roli Filinta proti Alcestovi a dopřál bych si chvalozpěv na vaše knihy, a proč ne i na své. To je jiná možnost. Jiný způsob, jak zahájit diskusi.

A pak třetí cesta. Odpověď na otázku, již jste položil onehdy v restauraci, když nás napadlo, že povedeme tento dialog. Proč tolik nenávisť? Kde se bere? A jak to, že má tak extrémní zabarvení a ostrost, když se jedná o spisovatele? Ano, když jde o vás. O mě. Ale zrovna tak třeba o Sartra, na němž současníci nenechali nit suchou... O Cocteaua, jenž snad nikdy neviděl žádný film až do konce, protože na něj vždycky někdo čekal, aby mu dal u východu na hubu... O Pounda v jeho kleci... Camuse a jeho schránku... Baudelaira popisujícího ve strašlivém dopise, jak se proti němu spikla „lidská rasa“... Seznam by to byl dlouhý. Neboť bychom si museli přizvat celé dějiny literatury. A možná – a to by byla moje teze – i prozkoumat, po čem touží sami spisovatelé. Myslím tím pochopitelně jejich touhu znelíbit se. Zálību v odmítnutí. Závrať, rozkoš z potupy.

Vyberte si.

Milý Bernarde-Henri,

prozatím odolávám rozkoším lahodné debaty, již bychom mohli vést (již *povedeme*) o „depressionismu“, jehož jsem vskutku jedním z nejpovolanějších představitelů. Jsem totiž v Bruselu, kde s sebou nemám žádné svoje knihy, a tak bych mohl odbočit k některému Schopenhauerovu citátu, zatímco zpaměti dokážu jakž takž citovat maximálně Baudelaira. A navíc psát o Baudelairovi v Bruselu má něco do sebe.

V jedné pasáži, pravděpodobně starší, než kterou uvádíte (neboť se tam ještě nepouští do lidské rasy, ale jenom do Francie), Baudelaire tvrdí, že velký člověk je takovým pouze *navzdory* svým krajanům, a musí proto vyvinout agresivní sílu rovnou nebo větší, než jsou spojené obranné síly jeho krajanů.

První poznámka, která mě k tomu napadá, je, že to musí být strašně vyčerpávající. Druhá, že Baudelaire se dožil sedmačtyřiceti let.

Baudelaire, Lovecraft, Musset, Nerval – autoři, již pro mě z různých důvodů v životě něco znamenali – všichni umřeli v sedmačtyřiceti letech. Na svoje sedmačtyřicáté

narozeniny si vzpomínám moc dobře. Dopoledne jsem dokončil, co mi ještě zbývalo na *Možnosti ostrova*, a pak poslal román nakladateli. Pár dní před tím jsem dal dohromady starší texty, které jsem měl na CD-ROM a disketách a nikdy je nedokončil; než jsem média vyhodil, shromáždil jsem tyto dokumenty na pevný disk starého počítače. A pak jsem zcela náhodou pevný disk naformátoval, čímž jsem všechny texty zničil. Zbývalo mi zdolat několik metrů před vrcholem a zhruba jsem tušil, co mě čeká na dlouhém klesání, z něhož se skládá druhá část života: postupná degradace provázející stárnutí, pak smrt. Několikrát, v podobě krátkých, naléhavých vnuknutí mě napadlo, že nejsem povinen tuto druhou část prožít; že jsem měl naprosté právo se z ní *ulejt*.

Nic takového jsem neudělal, a zahájil sestup. Po několika měsících jsem pochopil, že vstupuji do nejasné, šedé, viskózní zóny a že musím být trpělivý, abych se z ní dostal. Cítil jsem, jako by v mém odhodlání nelíbit se světu klesalo napětí (někdy krátce, jindy dlouze). Stále častěji, nerad to přiznávám, jsem *toužil být milován*. Aby mě prostě všichni měli rádi, jako sportovce nebo zpěváka, abych vstoupil do kouzelného prostoru bez obviňování, podpásovek a polemik. Chvilka přemýšlení samozřejmě stačila, abych si uvědomil absurdnost takového snu; život je omezený a odpuštění nemožné. Ale přemýšlení na tom nic neměnilo, touha přetrvávala – a musím se přiznat, že doteď přetrvává.

Jeden jako druhý jsme vytrvale vyhledávali rozkoše mrzkosti, ponížení, směšnosti; a že jsme v tom pozoruhodně uspěli. Tyto rozkoše však nejsou ani okamžité, ani přirozené; a naše skutečná, primitivní touha (promiňte, že mluvím za vás) je jako u všech ostatních, bychom byli obdivovaní, milovaní, nebo oboje.

Jak si vysvětlit onu zvláštní okliku, již jsme se oba, každý po svém, vydali? Při našem posledním setkání mě zaujalo, že si prý nadále hledáte na Googlu, co souvisí s vaším jménem, a dokonce využíváte funkci upozornění, abyste byl informován o každém novém případě. Osobně jsem si tuto funkci deaktivoval, a nakonec se po tom přestal pít úplně.

Chcete, říkal jste, být informován o postojích protivníka, abyste mohl případně reagovat. Nevím, zda máte skutečně rád nebo spíš odkdy máte rád válku, kolik let jste musel trénovat, abyste v ní spatřoval smysl a kouzlo; jisté však je, že se tak jako Voltaire domníváte, že žijeme a umíráme ve světě, kde „hyneme se zbraní v ruce“.

Tato absence únavy z *boje* je velká síla. Brání vám a dlouho vám zabrání podlehnout misantropické apatii, jež pro mě představuje největší nebezpečí; mrzoutskému a sterilnímu trucu vedoucímu k izolaci a nekoječnému omílání: „všichni jsou blbci“; a doslova k tomu nedělat už nic jiného.

Síla, která by u mě mohla hrát tuto socializační roli, je zcela jiná: moje *touha se nelíbit* skrývá pošetilou *touhu se líbit*. Líbit se však chci „pro sebe“, bez svádění, bez skrývání, co ve mně může být hanebné. Určitě jsem někdy provokoval; mrzí mě to, neboť to v podstatě nemám v povaze. Provokatérem nazývám někoho, kdo nezávisle na tom, co si myslí nebo je (a čím víc provokuje, tím méně přestává provokatér myslet i být), kalkuluje své věty nebo postoje tak, aby u protějšku vyvolal co největší nelibost nebo rozpaky; a kdo poté výsledek svého kalkulu racionálně aplikuje. Mnoho humoristů posledních desetiletích bylo skvělými provokatéry.

Já jsem naopak v jistém smyslu perverzně upřímný: tvrdošijně, zarputile vyhledávám to, co ve mně je nejhorší, abych to pak celý rozechvělý položil k nohám veřejnosti – přesně tak jako teriér pokládá k nohám pána zajíce nebo pantofel. A nedělám to, abych dosáhl nějakého vykoupení, ten pojem mi je cizí. Nechci být milován *navzdory* tomu, co je na mně nejhorší, ale *pro to*, dokonce si přeju, aby na mně měli *nejradši* to, co je na mně nejhorší.

Faktem zůstává, že přímé nepřátelství mě odzbrojuje, necítím se dobře. Vždycky když jsem se *googlil*, cítil jsem se stejně, jako kdyby mě postihl obzvlášť bolestivý ekzém, který vydrbávám až do krve. Moje ekzematické puchýřky se jmenují Pierre Assouline, Didier Jacob, François Busnel, Pierre Mérot, Denis Demonpion, Éric Naulleau a tolik dalších, nevybavuji si toho z *Figara*, už nevím, přestal jsem svoje nepřátele počítat, leč nepřestal se systematicky drbat, nesouhlasu lékaře *navzdory*.

Nevzdal jsem se ani léčby svého ekzému, byť jsem pochopil, že tito mikroparaziti, již se beze mě doslova neobejdou, mě budou zřejmě provázet celý život, dávám jim důvod žít, když se například jako nedávno v Assoulinově případě rozhodnou hrabat dokonce v podkladech z chilské konference (kde jsem přítom doufal aspoň v nějaké závěti), které trochu prostríhal a smíchal, a mohl mě tak představit ve směšném nebo odporném světě.

Přítom netoužím po nepřátelích, otevřených a deklarovaných nepřátelích, prostě mě to nezajímá. Byť se ve mně neoddělitelně prolínají touha líbit se a (z)nelíbit se, nikdy jsem v sobě necítil nic, co by se podobalo *touze vyhrát*, a v tom se asi lišíme.

Nechci tím říct, že neznáte touhu líbit se, ale že znáte taky touhu vyhrát, že v podstatě chodíte na obou nohách (což je podle prezidenta Mao Ce-tunga lepší). Chce-li člověk jít rychle a dojít daleko, je to určitě lepší. Na druhou stranu pohyby jednonohého v sobě mají něco rozmarného a nepředvídatelného; k normálnímu chodci se má asi jako ragbyový míč k fotbalovému; není vyloučené, že robustní člověk s jednou nohou by snáz unikl *snajprovi*.

Končím s těmito pochybnými metaforami, jež jsou jen prostředkem, jak se vyhnout vaší otázce: „Proč tolik nenávisíte?“ Nebo přesněji: „*Proč my?*“ Přestože můžeme připustit, že *jsme si o to koledovali*, je otázka, jak to, že jsme tak úspěšili. Dalo by se namítnout, že zbytečně mrhám energií na tak bezvýznamná individua, jako jsou Assouline nebo Busnel. Svou zarputilostí mé osobní stínky (a souběžně ty vaše) přesto určitého výsledku dosáhly. Gymnaziální čtenáři mě ve svých e-mailech už vícekrát upozornili, že je učitelé před mými knihami *varovali*. Podobně kolem vás se neustále vznáší jakoby pach lynče. Častokrát jsem v konverzaci, když padlo vaše jméno, pozoroval ošklivý škleb, který dobře znám, škleb mrzké radosti, odpovídající myšlence na někoho, koho lze *urážet bez rizika*. Mnohokrát jsem jako dítě (popravdě pokaždé, když jsem se ocitl uprostřed mladých lidských samců) asistoval onomu odpornému procesu jmenování oběti, kterou skupina poté dle libosti pozuráží a poníží – a nikdy jsem nepochyboval o tom, že v nepřítomnosti vyšší autority, přesněji učitelů nebo policajtů, by všechno zašlo mnohem dál, až k mučení nebo k vraždě. Nikdy jsem neměl fyzickou odvahu připojit

se k oběti; aspoň jsem ale nikdy nepocítil touhu přidat se k trýznitelům. Možná že ani jeden nejsme morálně obdivuhodní, ale není v nás nic ze *zvířete smečky*, aspoň to si můžeme připsat k dobru. Když jsem byl v dětství konfrontován s těmito nepříjemnými scénami, spokojil jsem se s tím odvrátit pohled a těšit se z toho, že *tentokrát* jsem byl ušetřen. A teď, když patřím mezi oběti, můžu dál odvracet pohled, víceméně přesvědčen, že zůstane u slov, minimálně dokud budeme žít v rozumně střeženém státě.

Anebo se můžu snažit tento protivný fenomén pochopit – zvláště když mě více či méně symbolická vysvětlení, jež se s ním pojí na základě náboženství, nikdy opravdu nepřesvědčila. Existoval už v zemědělských civilizacích, existuje stejně v našich městech a bude existovat, i když naše města zmizí a komunikace se stane zásadně virtuální. Připadá mi zcela nezávislý na politických režimech i na momentálních duchovních podmínkách. Zjevená náboženství by mohla myslím zmizet, aniž by se ho to zvláště dotklo.

Různé pasáže *Komedie*, již jsem právě dočetl, mi napovídají, že jste se touto otázkou zabýval ve vašem případě. Čili... předávám vám slovo.

A zdravím vás.

Ach, ekzém...

Věděl jste, že u Cocteaua najdete strašlivé stránky právě o ekzému?

V oné kouzelné knížečce, jež tvoří jeho deník z natáčení *Krásky a zvířete* a jejíž četbu Truffaut doporučoval všem filmařským učňům.

Obsahuje zajímavé stránky o samotném dobrodružství natáčení, o vztazích s Bérardem, neshodách o osvětlení s Alekanem, o objevování travellingu, tricích, trpělivosti statistů, živých sochách, o Jeanu Maraisovi.

Najdete tam ale i (mám skoro chuť říct, že jde o posedlost knihy, její vedoucí linii, to, co jí udává rytmus a barvu) děsivé a čtenářsky skoro nepříjemné stránky o tom, co Cocteau nazývá svým „svěděním“, „rozpraskanou maskou“, „korálovým ohněm“ nebo „hořícím kerem“ nervů, jež mu nahrazují rysy, o jeho „nežitech“, „flegmoně“, rudých „šrámech“, „otocích“, „mokvání“, „rankách“ – celá kniha je dlouhým nářkem, výkřikem bolesti vrženým na papír, referátem tváře mučené nenesitelným zlem, kvůli němuž některá rána dokáže dorazit na natáčení jen s vrstvou čerstvého sádla, které mu vrchní elektrikář natřel na tváře a na nos.

Chudák Cocteau...